

DZIEJE NAJNOWSZE

KWARTALNIK

POŚWIĘCONY

HISTORII

XX WIEKU

4 – 1973

W niniejszym zeszycie »Dziejów Najnowszych« debiutują:

Andrzej Heliasz, mgr, doktorant, Instytut Historii PAN, Warszawa
Tomasz Schramm, mgr, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań
Piotr Kraszewski, mgr, Zakład Badań nad Polonią Zagraniczną
PAN, Poznań

Wojciech Materski, mgr, Instytut Krajów Socjalistycznych PAN,
Warszawa

Michał Jerzy Zacharias, mgr, doktorant, Instytut Historii PAN,
Warszawa

Ludwik Niezgodzki, mgr, Chorzów

Tadeusz Gąsior, mgr, Wojskowa Akademia Medyczna, Łódź

Jan Szymański, mgr, Uniwersytet Gdański

Mieczysław Nurek, mgr, Uniwersytet Gdański

Andrzej Wojtas, dr, Zakład Historii Ruchu Ludowego przy NK ZSL,
Warszawa

Irena Paczyńska, dr, Biblioteka Jagiellońska, Kraków

Jan Puzia, mgr, Akademia Rolnicza, Lublin

Andrzej Tołpyho, mgr, Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej,
Lublin

Anna Magierska, mgr, Uniwersytet Warszawski

Bogdan Snoch, mgr, Liceum Ogólnokształcące w Dobrodzieniu

Jolanta Gepner, mgr, doktorant, Instytut Historii PAN, Warszawa

Daniel Grinberg, mgr, doktorant, Instytut Historii PAN, Warszawa

Tomasz Stankiewicz, mgr, Uniwersytet Warszawski

Tadeusz Wawrzyński, dr, Centralne Archiwum Wojskowe, War-
szawa

*O początkach swej drogi naukowej i o swych doświadczeniach
piszą:*

Ludwik Bazyłow, prof. dr, Uniwersytet Warszawski

Władysław Czapliński, prof. dr, Uniwersytet im. B. Bieruta, Wro-
cław

Stanisław Herbst, prof. dr, Uniwersytet Warszawski

Stefan Ingot, prof. dr, Uniwersytet im. B. Bieruta, Wrocław

Stefan Kieniewicz, prof. dr, Uniwersytet Warszawski

Janusz Pajewski, prof. dr, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza,
Poznań

Emanuel Rostworowski, prof. dr, Instytut Historii PAN, Warszawa

Władysław Rusiński, prof. dr, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza,
Poznań

Marian Henryk Serejski, prof. dr, Instytut Historii PAN, Warszawa

Henryk Wereszycki, prof. dr, Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Sprostowanie

W numerze 2 »Dziejów Najnowszych« na s. 145, w wierszu
26 od góry powinno być 47 zamiast 447. Za błąd przepraszamy.

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

DZIEJE NAJNOWSZE

Rocznik V

1973

4

Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk
Zakład Narodowy im. Ossolińskich
Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk
1974

KOMITET REDAKCYJNY

Jan Borkowski, Marian Marek Drozdowski, Krzysztof
Dunin-Wąsowicz, Eugeniusz Duraczyński, Tadeusz Jędrusz-
czak, Piotr Łossowski, Marian Malinowski, Jan Molenda,
Zygmunt Mańkowski, Henryk Słabek, Witold Stankiewicz,
Jerzy Janusz Terej, Roman Wapiński, Wojciech Wrzesiński
Janusz Żarnowski

REDAKTOR

Czesław Madajczyk

SEKRETARZ

Stanisława Lewandowska

Numer przygotował: Tadeusz Jędruszczak

Adres Redakcji

Instytut Historii PAN

Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 31 02 61

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo Wrocław,
Oddział w Warszawie 1974. Wyd. 1. Nakład 1000 egz. Objętość 30,64 ark.
wyd.; 21,5 ark. druk.; 28,6 ark. A-1. Papier druk. sat. kl. V, 70 g, 70 × 100 cm.
Oddano do składania 6 IX 1973; podpisano do druku 9 V 1974; wydrukowano
w maju 1974 r. w Zakładzie Graficznym Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych
w Łodzi, ul. Kominiarska 1

Zam. 430/ko W-99

Cena: 60 zł

RYSZARD MAJEWSKI, TERESA SOZAŃSKA

BITWA O WROCŁAW STYCZEŃ—MAJ 1945 r.

Wrocław 1972 Ossolineum, ss. 221 + mapy

Obok pięciu innych miast dolnośląskich (Oława, Ścinawa, Głoków, Brzeg i Opole) Wrocław został przekształcony w twierdę po operacji styczniowej „Wisła — Odra”, która wyzwoliła poważną część ziem polskich. Autorzy w sposób szczegółowy podają etapy bitwy o miasto, którego obrona, szczególnie po rozpoczęciu operacji berlińskiej, straciła jakiegokolwiek znaczenie z punktu widzenia operacyjnego. W wielu miejscach swej książki autorzy — w oparciu o materiały polskie i radzieckie — polemizują ze wspomnieniami i wydawnictwami ukazującymi się w NRF, które w sposób tendencyjny przedstawiają stosunek sił obu walczących stron, wielkość poniesionych strat w toku walk oraz starają się zdjąć z b. generałów hitlerowskich odpowiedzialność za zagładę Wrocławia i cierpienia ludności cywilnej.

BRONISŁAW PASIERB

ROK PIERWSZY. Z PROBLEMÓW ŻYCIA
POLITYCZNEGO DOLNEGO ŚLĄSKA W LATACH
1945—1946

Wrocław 1972 Ossolineum, ss. 185

Okres kształtowania się podwalin życia politycznego na Dolnym Śląsku, tworzenia się partii i stronnictw, organizacji młodzieżowych i zawodowych oraz instytucji zajmujących się propagandą, tzn. urzędów informacji i propagandy, stanowi zakres tematyczny pracy. Autor w tych pierwszych 12 miesiącach wyróżnia dwa okresy: wstępny, do sierpnia—września 1945 r., w którym wykształciły się organizacyjne formy życia politycznego, i następny, w którym powstałe organizacje rozpoczęły prace nad wewnętrznym umocnieniem się i rozszerzeniem wpływów wśród tworzącego się społeczeństwa Dolnego Śląska.

BRONISŁAW PASIERB

RUCH LUDOWY NA DOLNYM ŚLĄSKU
W LATACH 1945—1949

Warszawa 1972 LSW, ss. 273

W trudnych warunkach powojennych, w atmosferze pewnej tymczasowości sytuacji wewnętrznej i międzynarodowej kształtował się ruch ludowy na Dolnym Śląsku. Powstawał w nowych warunkach geograficznych i politycznych, w sensie ideowym jak i organizacyjnym pozostawał częścią integralną ogólnokrajowego ruchu ludowego. Problemom powstawania, rozwoju i zjednoczenia się dolnośląskiego ruchu ludowego poświęcona jest praca B. Pasierba.

ALFRED KONIECZNY

POD RZĄDAMI WOJENNEGO PRAWA KARNEGO
TRZECIEJ RZESZY
GÓRNY ŚLĄSK 1939—1945

Warszawa-Wrocław 1972 PWN, ss. 423

W obszernej rozprawie autor koncentruje się na analizie organizacji i działalności sądownictwa karnego, a przede wszystkim sądu specjalnego w Katowicach. W rzeczywistości wykracza znacznie poza określony temat merytorycznie i terytorialnie. Wyniki analizy orzecznictwa sądów karnych i specjalnych Górnego Śląska, np. wykroczeń i kwalifikacji popełnianych czynów, można by odnieść do całości ziem polskich włączonych do Rzeszy.

A N N A Z I E M B A

POWSTANIE I DZIAŁALNOŚĆ MIEJSKIEJ RADY
NARODOWEJ WE WROCŁAWIU W LATACH 1945—1950

Wrocław 1972 Ossolineum, ss. 284, Biblioteka Wrocławska t. 13

Proces kształtowania się Miejskiej Rady we Wrocławiu, metod pracy, zakresu działalności oraz warunków koegzystencji z Zarządem Miejskim ujmuje autorka jako pewien przykład tworzenia i wykształcania się nowego aparatu władzy w ludowej Polsce. Okres między utworzeniem MRN a ujednoczeniem organów władzy państwowej w 1950 r. był etapem wypracowywania w społeczeństwie zrozumienia roli i funkcji rad narodowych, ale równocześnie był procesem demokratyzowania systemu rządzenia i zarządzania, wciągania do tego systemu społeczeństwa.

JERZY CHODOROWSKI

NIEMIECKA DOKTRYNA GOSPODARKI
WIELKIEGO OBSZARU (GROSSRAUMWIRTSCHAFT).
1800—1945

Wrocław 1972 Ossolineum, ss. 423, Instytut Śląski w Opolu

Doktryna „Grossraumwirtschaft” jako jeden z typów integracji ekonomicznej krajów słabiej rozwiniętych z wysoko rozwiniętymi, w której Niemcy miały odgrywać główną rolę, jest przedmiotem studium J. Chodorowskiego. Istniejąca od początku XIX w. doktryna przeżywała okresy popularności, np. w latach 1840—1866, 1880—1890, czy też w czasie I wojny światowej, i okresy wegetacji. W hitlerowskiej Rzeszy zasady filozofii liberalnej — stanowiące podstawy idei gospodarki wielkiego obszaru — zostały „zmodyfikowane” stosownie do potrzeb narodowych socjalistów i zaopatrzone w nową filozofię i ideologię. Autor szczegółowo analizuje nazistowski wariant doktryny, który zarówno w celach, jak i w formach sprowadzał się do narzucenia Europie niemieckiej hegemonii gospodarczej i politycznej.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie — Tadeusz Jędruszcak	3
Andrzej Heliasz — Ustrój samorządu miejskiego w Galicji i w b. za- borze pruskim u progu II Rzeczypospolitej	7
Tomasz Schramm — Stanowisko Francji w kryzysie 1914 roku	25
Piotr Kraszewski — Brytyjskie cele wojenne wobec Niemiec w latach 1914—1918	39
Wojciech Materski — Polsko-radziecka konwencja konsularna z 18 lip- ca 1924 roku	57
Michał Jerzy Zacharias — Strategia polityczna Józefa Becka a prze- silenie marcowe 1936 roku	73
Ludwik Niezgodzki — Skład społeczny i zatrudnienie robotników w przemyśle naftowym w Polsce w latach 1918—1939	87
Tadeusz Gąsior — KPP i PPS wobec faszyzmu niemieckiego (1933—1938)	95
Jan Szymański — Udział kapitału szwedzkiego w gospodarce II Rze- czypospolitej	111
Mieczysław Nurek — Rozmowy polsko-brytyjskie w październiku i li- stopadzie 1939 roku	137
Andrzej Wojtas — Stronictwo Ludowe na emigracji w okresie rządów gen. Sikorskiego	153
Irena Paczyńska — Radzieckie formacje partyzanckie w Polsce połu- dniowej	167
Jan Puzia — Zarys powstania i działalności Grupy Związku Odwetu w Poznaniu	177
Andrzej Tołpyho — Z problemów polityki okupanta wobec wsi w tzw. dystrykcie lubelskim (1939—1944)	195
Anna Magierska — Zieme Zachodnie i Północne w okresie komendan- tur wojennych i kształtowania się polskiej administracji cywilnej	231
Bogdan Snoch — Reforma rolna w powiecie lublinieckim (1945—1956)	251
Jolanta Gepner — Powstanie i organizacja Centralnego Urzędu Pla- nowania	261
Daniel Grinberg — Reprezentanci miejscowej ludności w parlamencie Republiki Południowej Afryki	273

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Tomasz Stankiewicz — „Świat z historią”, czyli optymistyczna wizja człowieka	285
*	
Helmut Rumpler, Max Hussarek: Nationalitäten und Nationalitätenpolitik in Österreich im Sommer des Jahres 1918 — Zenon Wartel	289

»Ład wersalski« w Europie Środkowej — Maria Kwaśny	292
Władysław Zieliński: Polska i niemiecka propaganda plebiscytowa na Górnym Śląsku — Krzysztof Rzepa	294
Henryk Przybylski, Front Morges w okresie II Rzeczypospolitej — Tadeusz Kotłowski	295
Pierre Vidal-Naquet, La torture dans la République — Jolanta Gutkowska	298

INFORMACJA

Materiały źródłowe do dziejów mniejszości narodowych w Polsce w latach 1921—1939 w Centralnym Archiwum Wojskowym — Tadeusz Warzyński	303

*

* *

Jak zostałem historykiem — Ludwik Bazyłow, Władysław Czaplinski, Stanisław Herbst, Stefan Inglot, Stefan Kieniewicz, Janusz Pajewski, Emanuel Rostworowski, Władysław Rusiński, Marian Henryk Serejski, Henryk Wereszycki	311

СОДЕРЖАНИЕ

Вступительная статья — Тадеуш Ендрушак.....	3
Анджей Хелиаш — Городское самоуправление в Галиции и на территории, входившей в состав Пруссии, накануне образования второй Речи Посполитой.....	7
Томаш Шрам — Отношение Франции к кризису 1914 года	25
Петр Крашевски — Военные цели Англии по отношению к Германии в 1914 - 1918 гг.	39
Войцех Матерски — Польско-советская консульская конвенция от 18 июля 1924 года	57
Михал Ежи Захариас — Политическая стратегия Юзефа Бека во время мартовского кризиса 1936 года	73
Людвик Незгодзки — Социальный состав и структура трудовой занятости рабочих в нефтяной промышленности Польши в 1918 - 1939 гг.	87
Тадеуш Гонсёр — Отношение КПП и ППС к немецкому фашизму (1933 - 1938)	95
Ян Шиманьски — Участие шведского капитала в экономике второй Речи Посполитой	111
Мечислав Нурек — Польско-английские переговоры в октябре и ноябре 1939 г.	137
Анджей Войтас — Деятельность Крестьянской партии на эмиграции в период правительства генерала Сикорского.....	153
Ирена Пачиньска — Советские партизанские формации в южной части Польши	167
Ян Пузя — Образование и деятельность Группы союза мищениа в Познани.....	177
Анджей Толпыхо — Некоторые проблемы политики оккупантов по отношению к деревне в Люблинском дистрикте в 1939 - 1944 гг.	195
Анна Магерска — Западные и северные земли в период военных комендатур и формирования польской гражданской администрации	231
Бодан Снох — Аграрная реформа в Люблинецком повяте (1945 - 1956).....	251
Иоланта Гепнер — Образование и организация Центрального планового управления.....	261
Даниэль Гринберг — Представители туземного населения в парламенте Республики Южной Африки	273
РЕЦЕНЗИОННЫЕ СТАТЬИ И РЕЦЕНЗИИ	
Томаш Станкевич — «Мир и история» или оптимистический взгляд на человечество	285
*	
R. Rumpler, Max Hussarek, Nationalitäten und Nationalitätenpolitik in Österreich im Sommer des Jahres 1918 — Зенон Вартель	289
*Ład wersalski, w Europie Środkowej — Мария Квасьна	292
W. Zieliński, Polska i niemiecka propaganda plebiscytowa na Górnym Śląsku — Кшиштоф Жепа	294

Н. Przybylski, Front Morges w okresie II Rzeczypospolitej — Тадеуш Котловски	295
P. Vidal-Naquet, La torture dans la Republique — Иоланта Гутковска.....	298

СООБЩЕНИЯ

Источники по истории национальных меньшинств в Польше в 1921 - 1939 гг. в Центральном военном архиве — Тадеуш Вавжиньски	305

*

*

*

Как я стал историком — Людвик Базылёв, Владислав Чаплиньски, Станислав Гербст, Стефан Инглёт, Стефан Кеневич, Януш Паевски, Эмануэль Ростворовски, Владислав Русиньски, Мариан Генрик Серейски, Генрик Верещицки	311

TABLE DES MATIÈRES

Introduction — Tadeusz Jędruszcak	3
Andrzej Heliasz — Le régime de l'autogestion municipale en Galicie et dans l'ancienne partie prussienne de la Pologne, à la veille de la II ^e République	7
Tomasz Schramm — La position de la France pendant la crise de 1914	25
Piotr Kraszewski — Les buts de guerre de la Grande-Bretagne face à l'Allemagne dans les années 1914—1918	39
Wojciech Materski — La convention consulaire polono-soviétique du 18 juillet 1924	57
Michał Jerzy Zacharias — La stratégie politique de Józef Beck et la crise de mars 1936	73
Ludwik Niezgodzki — La composition sociale et l'emploi des ouvriers dans l'industrie pétrolière en Pologne, dans les années 1918—1939	87
Tadeusz Gąsior — Le Parti communiste de Pologne et le Parti socialiste polonais face au fascisme allemand (1933—1938)	95
Jan Szymański — La participation du capital suédois à l'économie de la II ^e République	111
Mieczysław Nurek — Les conversations polono-britanniques en octo- bre et novembre 1939	137
Andrzej Wojtas — Le Parti paysan en émigration au temps du gouver- nement du général Sikorski	153
Irena Paczyńska — Les unités de partisans soviétiques en Pologne du sud	167
Jan Puzia — L'origine et l'activité du Groupe de l'Union de revanche à Poznań	177
Andrzej Tołpyho — Certains problèmes de la politique de l'occupant à l'égard des paysans dans le «district» de Lublin en 1939—1944	195
Anna Magierska — Les territoires de l'ouest et du nord de la Pologne dans la période de commandements militaires et la formation de l'admini- stration civile polonaise	231
Bogdan Snoch — La réforme agraire dans le district de Lubliniec (1945—1956)	251
Jolanta Gepner — La formation et l'organisation de l'Office central de planification	261
Daniel Grinberg — Les représentants des autochtones au parlement de la République de l'Afrique du Sud	273

CHRONIQUE DES LIVRES

Tomasz Stankiewicz — «Le monde et l'histoire» ou vision optimiste de l'homme	285

*

R. Rumpler, Max Hussarek, Nationalitäten und Nationalitätenpolitik in Österreich im Sommer des Jahres 1918 — Zenon Wartel	289
«Ład wersalski» w Europie Środkowej — Maria Kwaśny	292
W. Zieliński, Polska i niemiecka propaganda plebiscytowa na Górnym Śląsku — Krzysztof Rzepa	294
H. Przybylski, Front Morges w okresie II Rzeczypospolitej — Tadeusz Kotłowski	295
P. Vidal-Naquet, La torture dans la République — Jolanta Gutkowska	298

INFORMATIONS

Matériaux de source pour l'histoire des minorités nationales en Pologne dans les années 1921—1939 aux Archives militaires centrales — Tadeusz Wawrzyński	303

*

* *

Comment je suis devenu historien — Ludwik Bazyłow, Władysław Czaplinski, Stanisław Herbst, Stefan Inglot, Stefan Kieniewicz, Janusz Pajewski, Emanuel Rostworowski, Władysław Rusiński, Marian Henryk Serejski, Henryk Wereszycki	311

